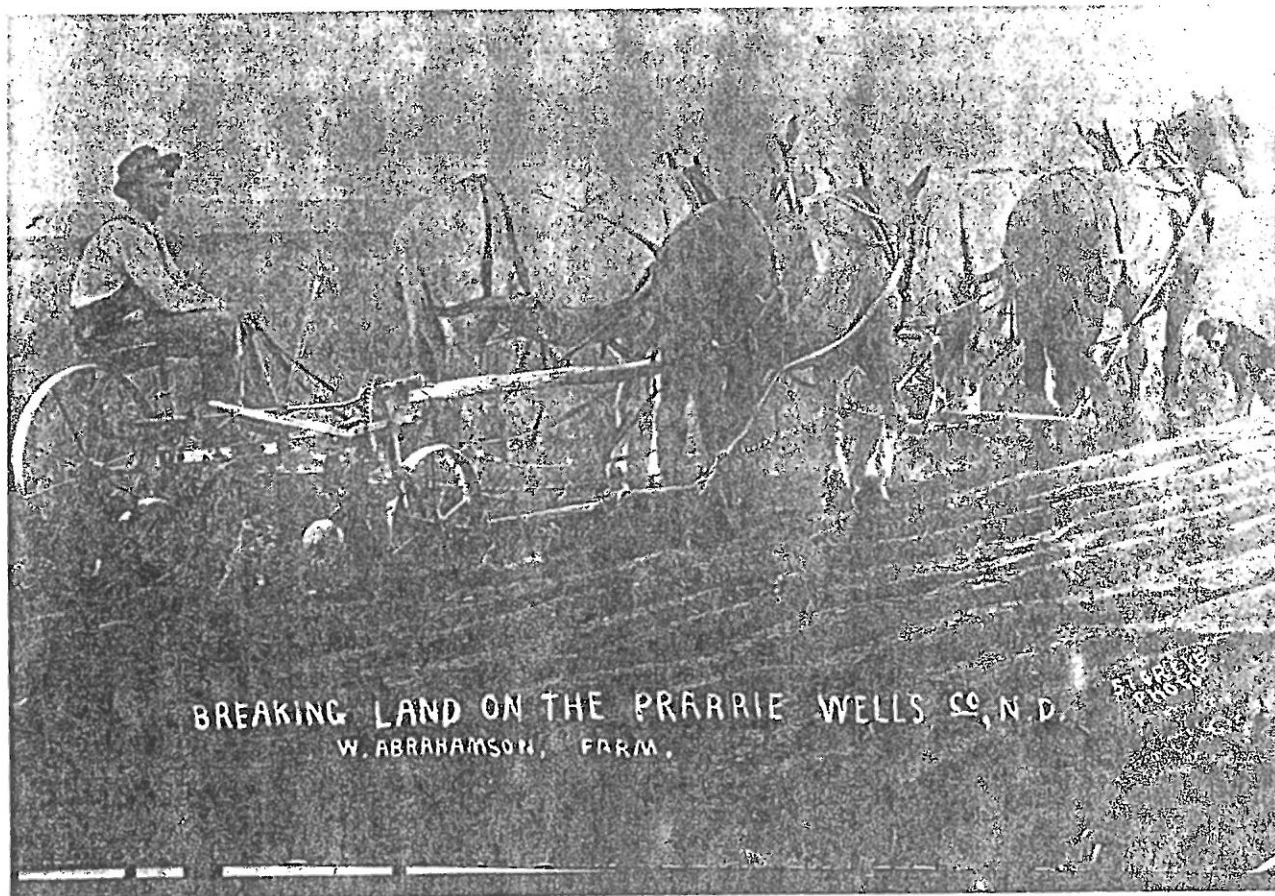

NYTT FRA GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG

Nr. 16 September 1986

TEMA: UTVANDRINGEN TIL AMERIKA

INNHold - NR.16 SEPTEMBER 1986.

FRA UTVANDRINGEN TIL AMERIKA.....	SIDE 3
FRA INDIANERNES LANDE.....	SIDE 6
SPØRSMÅL OG SVAR.....	SIDE 8
SOLUM BYGDS HISTORIE.....	SIDE 9
LØSNING PÅ HJERNEJOGG.....	SIDE 11
LAGSNYTT.....	SIDE 12

REDAKSJONSKOMITE:

THOR GUNDERSEN, SIVERT URNES VEI 55, 3700 SKIEN	TLF.22784
ROAR F.NESSE, HÅVUNDV:377, 3900 PORSGRUNN	TLF.31087
DAG STRAUME, CAMILLA COLLETS VEI 13,3700 SKIEN	TLF.21847
PER CHR.SVENDSEN,HOVET RING 55,3900 PORSGRUNN	TLF.12416

FRA UTVANDRINGEN TIL AMERIKA.

På grunn av stadig større folkepress rundt på bygdene, startet de store utvandringene fra Norge til Nord-Amerika. Det hadde nok vært en del utflytting sist på 1700, først på 1800 av folk fra Nord-Østerdal og Gudbrandsdalen oppover til Bardu og Målselv, og ellers til hele Nord-Norge, men utvandringen til Nord-Amerika var folk fra hele landet.

Den første kjente utvandring til Amerika skjedde i 1825 med sluppen "Restaurasjon" av Stavanger. Det var den kjente Cleng Peerson som hadde inspirert til reisen, men han var ikke med på denne reisen selv. Han reiste samtidig over Gøteborg til New York og var der ved sluppefolkene ankomst. Fører for "sluppefolkene" var Lars Larsen Jeilane med hustruen Martha Georgine Peerson Fogn. De var i alt 52 personer som dro med "Restaurasjon" den 5. juli 1825. Etter mange viderverdigheter kom de til New York 9. oktober, over tre måneder etter avreise. De var nå blitt forøket til 53 personer, i det Lars Larsens kone Martha den 2. september nedkom med en datter som fikk navnet Margaret Allen.

I 1836 reiste to brigger fra Stavanger med tils. 110 personer. Inntil 1845 regner en med at 6200 nordmenn var utvandret til Amerika. Men fra nå av skyter utvandringen fart, og når sin store topp i 1860-80 - årene. Største utvandringsår var 1882, da reiste 28 800 norske til Amerika. En årsak til den store utvandring dette året var nok at året forut, i 1881, var et år med mye regn, og avlingene totalt misslykket.

Alt i alt regner en med at i tidsrummet 1836 til 1915 utvandret det 754 561 nordmenn til Amerika.

Hva var det som fikk alle disse menneskene til å reise ? Noen få reiste nok av eventyrlyst, men de fleste reiste nok for å komme ut av de trange kår og en håpløs situasjon de hadde her hjemme. Det de alle lengtet etter var å eie jord- egen jord, åkerland til berging for seg og sin familie. De fleste slo seg også derfor til som farmere.

I den første tiden kom utvandrerne mest fra bygdene, og da mest bønder eller folk av bondeætt, men etterhvert kommer også folk fra byene med, men fra 1850-åra og utover kommer husmannsfolket med for fullt. Typisk er at Oppland som er vårt største husmannsfylke, i tidsrummet 1865-1915 også er vårt største utvandrerfylke. Og det viser at husmennene ikke helt var uten midler, for det krevdes penger både til bilett og utrustning til overfarten som kunne ta flere uker. Ved å selge dyra og innboet skaffet de midler til dette, men så var det heller ingen vei tilbake. Senere var det nok en eller annen som hadde gjort det bra derover, og som kunne hjelpe sine skyldfolk eller venner med bilett over. Mange av de første som dro reiste med hele familien, mann, kone og en stor barneflokk, barn helt ned til bare noen uker

gamle. Og det var heller ikke skjelden det kom barn til underveis. Helt fram til 1830-åra er dette familiemønster for utvandringen tydelig senere blir det mer individuelt, og en ser at søsken reiser sammen, eller at familiefaren reiser først, og for å få resten av familien over senere. Det fører til at husmannskoner med en stor barneflokk må reise allene, eller at en gammel mor eller far tar seg over til barna som er reist føre.

Det var mest unge folk som utvandret, en statestikk fra en bygd i Gudbrandsdalen viser at for ti-året 1870-80 var tredjeparten av de som utvandret under 15 år, og bare noen få var over 40 år, men med stort sett jevn fordeling av kjønna. En statestikk fra Eidanger viser at fra 1843-73 utvandret 202 personer, dette var stort sett familier. Folketallet på bygdene gikk sterkt tilbake, og mange kommuner i dal-føra og i fjellbygdene kom først i 1930-40 åra opp igjen i det folke-tallet de hadde i 1865.

Reisen over i tid kunne variere noe, alt etter vær og vind, og skuta som førte dem. Fra Bergen og over tok det fra 40 døgn og oppover, fra Skien-Porsgrunn ca. 60-70 døgn, og fra Oslo noe mer. Det var gjerne i april, mai de dro, da var det også gunstigst vind, østlig vær. Enhver måtte ha med seg nødvendig proviant for turen, og var det en stor familie, ble det en anseelig mengde, da i tillegg til den øvrige bagasje. En proviantliste er gjengitt i "Tidsskrift for Telem.Hist.lag 1982", og den viser hva en voksen person helst burde ha med, barn i forhold: 70 pd. hårdt brød, eller 1/2 td. bakst, 1 1/2 skjeppe mel, 1 bism.pd. smør, eller ost, da mindre smør, 1 1/2 b.pd. tørt flesk, 1 1/2 b.pd. tørt kjøtt, 6 potter erter, 6 potter helegryn, 1 fl. eddik, 1 pott salt. Kaffe, sukker, te, øl, melk, poteter etter behag. Vann fikk man ombord, samt ved til koking.

Det var også som regel diebarn ombord, og hvis mødrene ble sjøsyke, ble det smått med mat for spebarna. Det ble således anbefalt overfor skibsførerne om å holde noen geiter ombord for at diebarna skulle få fornøden mat, men dette ble aldri bevist fulgt opp.

I. C. Ramberg skriver i sin " Boken om Eidanger " om Utvandring til Amerika: Det første emigrantskib som folk her kan huske var 1. den gamle "Salvator" 167 læster, bygget 1839 og tilhørende Flørenæss. 2. "Sjofna" 222 læster og bygget i 1831, 3: "Amelia" 304 læster, bygget 1847, og 4. "Laurdal" 299 læster. De 3 siste tilhørte P.M.Petersen og fraktet utvandrere over til Amerika i 50-og 60 årene. 5. Det største av alle var "Maple Leaf", 396 læster bygget 1848 i Canada og tilhørende Hans Møller. Endelig har vi "Lady Peel" fra Stathelle, 245 læster, bygget 1846 og tilhørende N. Backer, Elehrs svigersønn. På tyskendækbjelkerne ble anbragt et provisørisk dæk til oppholdsted

for utvandrerne. Disse måtte gjerne melde seg en tid i forveien, så at det nødvendige antall senge, krakker og øvrige rekvisita kunne bli anbragt i rummet. Her nede ble da alle slags mennesker stuvet sammen, gamle og unge, kvinner og barn, gifte og ugifte, hele familier, folk fra alle kanter, av hvilke de fleste aldrig før hadde betrådt et skibsdæk, hver med sitt habengut. I pent var stod lukene åpne, og folk fikk lov å være oppe på dekket, men i styggvar var det å forføye seg ned i rummet og da ble lukene lukket.

Fragten over var omkr. 20 sp.daler for hver person, og kanskje litt moderasjon for familier. Det var ikke få mennesker som i årenes løp ble utekspedert fra Porsgrunn. Man regnet et menneske på hver læst, dog således at av barn under en hvis alder regnedes 2 for 1. Et skib som "Amelia" subbet altså på hver tur mer enn 300 individer ut av landet. På et av emigrantskibene som gikk fra Porsgrunn, fortæller en av mandskapet, utbrøt der en ondartet pest ombord, som rev bort størstedelen av de ombordværende 300 utvandrere, men ingen av mandskapet ble angrepet. Pesten var så ondartet at de angrepne ofte bukket under samme dag. Skibet kom inn til Qvebec, hvor det fikk lægehjelp, og skibet lagt i karantene. ----- Så langt I. C. Ramberg.

Hvortil i Amerika reiste alle disse menneskene ? En statestikk fra Amerika 1910 viser antall nordmenn i de forskjellige stater:

Minnesota 286 884, Wisconsin 157 700, Nord Dakota 123 284, Illinois 68 438, Iowa 66 902, Syd Dakota 60 747, Washington 52 729, New York 25 012, Montana 13 843.

I følge folketelling 1910 var det i Amerika 403 877 personer som var født i Norge. Legger man til deres barn som er født i Amerika, får vi tilsammen 979 099, eller nesten en million mennesker av ren norsk herkomst. (I 1910)

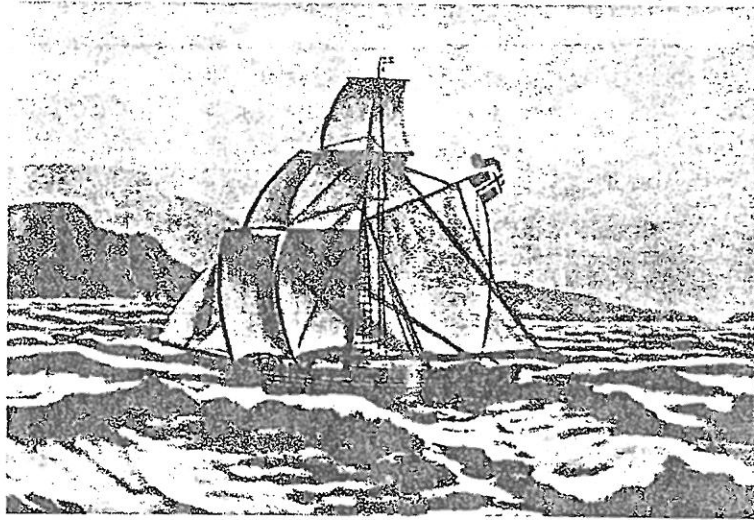
De forskjellige familier slo seg ned i nærheten av andre slektninger venner eller sambygdinger. Her dannet de såkalte bygdelag, Telelaget, Hallinglaget o.s.v. Dette var for å komme sammen, og for å friske på nyheter hjemmefra, og for å ta vare på sine norske tradisjoner.

=====

Torbjørn Aasetre

Kilder: Einar Hovdhaugen : Husmannstida. Ingrid Semmingsen : Veien mot vest. Andres A. Svalestuen : Artikkel, Tidsskrift for Telemark Historielag. Syttende Mai Festskrift - Saint Paul-Minneapolis 1914, I. C. Ramberg: Boken om Eidanger.

De første amerikafarerne

Restauration.

Fra Indianernes Lande og andre steder i Wisconsin.

Dette er titelen på en gammel slitt bok jeg har fått fra en slektning i U.S.A. Boka er skrevet på norsk og trykket med gotisk skrift, trolig ca. 1918. (Ikke datert) Forfatteren av boka, Thor Helgeson, var fra Atrå i Tinn.

Selv om jeg var klar over at han ikke var i slekt med meg, ville jeg vite mer om denne mannen som hadde samlet og skrevet ned så mange historier fra de norske utvandrerne liv i Wisconsin, helt tilbake fra da de første norske slo seg ned der.

Fra Øyvind T. Gulliksen ved Telemark Distriktshøgskole har jeg vært så heldig å få oversendt en artikkel fra "Norwegian - American Studies". Artikkelen er skrevet av Einar Haugen og er på hele 25 sider, og omhandler Thor Helgesons liv og virke i Amerika. Han karakteriserer ham som Per Chr. Asbjørnsen i det norske Amerika.

Thor Helgeson var født 29. sept. 1842 i Atrå. Hans far var Helge Thorsen Stølen og hans mor Sigrid Jonsdatter Maardalen. Etter Tinn Lærerskole emigrerte han i 1862 til Amerika, 20 år gammel. Her slo han seg ned i Muskego settlement i Wisconsin, hvor han samme år begynte som lærer. Han giftet seg 27. juli 1867 med Syverine Woldengen fra

Vestre Toten. Hun var kommet til Amerika i 1860 sammen med sine foreldre Maria og Jens Woldengen. Thor Helgeson og kona slo seg ned i Iola, hvor de bodde til Thor Helgeson døde 5. mai 1928.

Foruten sitt virke som lærer og klokker skrev Thor Helgeson mange bøker, i artikkelen står nevnt 12 stykker. Det meste av det han skrev synes å være fra de norske nybyggeres liv, men han skrev også vers og poesier.

Boken jeg har fått inneholder mest historier fortalt til forfatteren av gamle settlere. En kan her finne navn på personer som en vet emigrerte fra bl.a. Eidanger. Kjente navn som Hans Jacob Eliasson Oksum og Anders Kjendalen som utvandret henholdsvis 1850 og 1852.

Jeg gjengir her en av hans historier hvor han har med en rekke navn som enkelte kanskje vil kjenne.

De store Toskene.

Melmøllen i Scandinavia blev færdig i 1856 og var nettopp tatt i bruk. Saa var det en Søndag, at en hel Flok Mænd og Gutter hadde samlet sig ved Møllen, nogen for at fiske, nogen for at bade sig i Dammen og nogen for ingenting. Der var han Johan Henrik Eliasson fra Eidanger, han Levor Letmolien fra Nummedal, han " Thorstein Shipmunck " fra Valdres, han " Fisker-Jensen " fra Kragerø, han Jens Hellom fra Modom, han Jens Aslakson fra Holt, han Ola Nustad fra Gausdal, han, som de kalte " Ola Bull " og mange andre.

Aaja,- hvad kan ikke den viltre Ungdommen finne paa, naar den endelig vil ha Moro? Der var nogen, som fik indbildt Jens Hellom og Jens Aslakson, at der stod to store Tosker i Vandkulpén under Møllehjulet. Nu vet du vel, at det er et slags Fisk, som dem kalder Tosk. Og saa fik de narret Hellomen og Aslakson til at krabbe under Møllen for at fange de store Toskene.

Men aldrig saasnart var de komne under Møllen, før et Par af Skøierne slap Vandet paa, saa de to Jenserne kom drivende ut igjen med Strømmen, og saa ut som to store Vaskefiller.

Hurra for Tosken! Nei, saa stor Tosk har vi aldrig set før! skrek hele Flokken fra Elvebredden.

De uheldige Fiskere drog sig op af Vandet, vaate og flate, og forsøkte at le af sig selv. Men jeg er vis paa, at de lo med det ene Øie og graat med det andre. - -

" Forhaan ei dumme Jeppe i hans Kofte,
Saa dumt det var, det hændér endnu ofte."

SPØRSMÅL OG SVAR

SLEKTHISTORISK SPØRSMÅL

Det vises til Norsk Slekthistorisk Tidsskrift bind 30, hefte 3, side 258-259, hvor Grenland Attehistorielag ble presentert.

Jeg har en "slekthistorisk nøtt" litt utenfor Deres distrikt, d.v.s. Vestfold, som kanskje kan ha forbindelse til Telemark, og håper at en ikke-medlem kanskje kan få litt hjelp dersom noen i Attehistorielaget tilfeldigvis har vært borti disse personene.

Hittil har jeg brukt kirkebøker og folketellinger uten særlig hell.

Iflg. kirkeboka for Hedrum i Vestfold no. 7 under døpte 13/9-1851 finnes: Oline Marie (uægte): pige Anne Kirstine Pedersdtr og udlagt fader Ole Olsen Kistetvedt.

Moren finner man igjen i 1865-tellingen u. Kvelde i Hedrum der hun oppgis som ugift, 47 år og født i Hedrums prestegjeld. Imidlertid i 1875-tellingen er hun født i 1820 og det står spørsmålstegn etter fødestedet Kvelde.

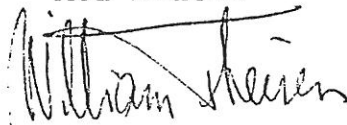
Anne Kirstine kan være datter av Peder Svendsen og Marthe Hansdatter, gårdsnavn ikke oppgitt under konfirmerte 1836 i Hedrum. Hun var da 15 år og født i Kongsberg!

Ole Olsen vet jeg ingenting om. Kistetvedt kan være under Kiste i Telemark?

Derfor, er det noen som vet noe mer om disse personene's foreldre, evt. ideer om hvordan de skal finnes?

Jeg er meget takknemlig for svar.

Med hilsen

William Theisen,
Tømtesletta 24,
2013 Skjetten

By- og bygdebøkene våre.
Presentert av Per Chr. Nagell Svendsen.

Artikkel 2 : S O L U M B Y G D S H I S T O R I E

I den forrige artikkelen om bygdebøkene i Grenland, tok vi for oss Gjerpen bygds historie. Denne gangen skal vi bla litt i og studere noe av Solum bygds historie.

Historien for Solum bygd forelå komplett i to bind allerede i 1965. Det er blitt et gedigent verk på over 1 400 sider.

Alt i 1910 ble spørsmålet om å få skrevet en bygdehistorie for Solum tatt opp i kommunestyret. Det var interesse for saken, men krigen stanset de videre planene.

På slutten av trettitallet ble spørsmålet om bygdehistorie reist på nytt, men nok en gang kom en krig og satte stopp for de umiddelbare planene. Men etter at den annen verdenskrigen var slutt i 1945, ble det vinteren samme år valgt en bokkomite.

Bokkomiteen gikk snart i gang med å samle inn data. I 1947 ble det sendt ut et spørreskjema til alle bruk i bygda. Mange var behjelpelige med dette arbeidet - et arbeid som ble av stor verdi da en senere gikk i gang med skrivearbeidet.

I 1958 ble cand. philol. Thoralf Gjone ansatt som redaktør og forfatter av Solum bygds historie. Dette arbeidet utførte Gjone med stor iver og dyktighet.

Det ble bestemt at bind II som skulle omhandle gårdshistorien, skulle skrives først. Dette bindet ble fullført og trykket i 1962. Tre år senere kom neste bind, - bind I. Dette bindet omhandlet bygdas generelle historie.

Begge bindene begynner med en usedvanlig fyldig og god ord- og sakforklaring. Bakgrunnen for dette er at boknemda uttrykkelig ba om å få forklaringer på ord og begreper som måtte forutsettes å være ukjente for den vanlige leseren.

Etter saksforklaringene kan en i bind I - bygdehistorien - lese et innledningskapitel om Solum. Her får en et sammen- drag av Solums historie ved siden av noen korte natur- beskrivelser.

Derneft følger en samlet oversikt over Solum i oldtiden. Dette kapitlet er skrevet av konservator Jens Storm Munch. På omkring 30 sider blir oldtiden presentert i tekst og bilder.

De fleste av disse bildene viser funn som er gjort rundt omkring i bygda. Vi får se bilder av gravfunn som er gjort på Findal, Bjørntvet, Sjøtvet, Vindalen og Dalene i Kilebygda.

Gravrøysene ved Hvitsteinstjern blir viet endel oppmerksomhet, - likeledes kongegravene på Bjørntvet. Et av bildene viser den totale utgravingen av en av disse haugene.

Bygdeborger er det mange av i Solum (8 stykker), og alle disse blir omtalt under oldtidshistorien. Dette var forsvarsverk som en mener de fastboende anla en gang i folkevandrings-tiden for på den måten å kunne forsvare seg mot inntrengere.

Videre utover i boka tar hovedforfatteren for seg forskjellige næringer i kommunen, kirke og undervisning, skikk og bruk, helsevesen og militærvesen, kommunikasjon og samkvem menneskene imellom m.m. Et særpreg i denne framstillingen, er at hver næring og hvert tema bli tatt for seg og omtalt etter de lange linjer. Dette gjør at leseren kan konsentrere seg om spesielle emner uten å bli forstyrret av for mange samtidige faktorer.

Vignett fra permen på Solumbøkene.

Bind II er som før nevnt en ren gårdshistorie. Av slekthistorie er det bare tatt med stoff som har nær sammenheng med gårdens eier- og brukerhistorie. Her har forfatteren følt at plassen har blitt noe knapp. Derfor er det ikke kommet med så mye slekthistorie som det kunne være ønskelig.

Forfatteren forteller at han har vært nødt for å legge tre prinsipper til grunn for dette arbeidet: begrensning, begrensning og atter begrensning. Det er tydelig at stoffmengden må ha vært enorm, og mange hadde nok ønsket seg bygdehistorien i tre bind.

De to bindene som foreligger, er tilsammen et verk som Solum har all ære av og som det gamle herredets beboere og andre interesserte utvilsomt vil ha stor glede av å bla og lese i. De som allerede har sikret seg de to bindene, er i besittelse av en kulturskatt. For de som ennå ikke har kjøpt Solum bygds historie, er sjansene små for å sikre seg dette verket. Men det kan jo tenkes at et par av bokhandlerne i distriktet sitter inne med enkelt-eksemplarer. Bibliotekene kan i allefall hjelpe, - både når det gjelder Solum bygds historie og andre bygdehistorier.

LOSNING PÅ HJERNEJOGG I FORRIGE NUMMER.

Oppgaven ble kanskje vanskeliggjort ved at den gjengitte tekst var ufullstendig, noe vi desverre oppdaget først senere. Her gjengir vi den fulle tekst med utelatelsen i parentes.

(Saaledes af Presteskabet udi Nedre Telle-
marcken være angifvet, som Indført og Be-)

skrefvet er, ofver det unge og tilvoxende Mandskab,
fra 16 og til 36 Aar, som udi it hvert Prestegield fin-
des, med fuldkommen forklaring, hvem Eijer eller til
Odel er Berettiget, Item hvo Enckesøn er, samt
hvad meen eller Breck nogen maa hafve, paa det ingen
efter Deris Høye Excellentze, Høybaarne H^r Stadthol-
ders Naadige ordre, skulle forbigaaes.-

Testerer

Rommenes

d: 12 Maij Anno 1697

Underdanigst

(uleselig underskrift)

L A G S N Y T T.

Ja, så er vår korte, hektiske sommer over også for i år. Det er vel ingen som tenker badeliv og ferie lenger, nå får man sette i gang å gjøre noe. Kanskje det også blir tid til noe slektsgransking ?

Litt om hva som har hendt siden forrige medlemsblad.

Årsmøtet ble avholdt torsdag 6. mars i Velferdsentralens lokaler, Porsgrunn, med godt frammøte.

Årsmelding og regnskap godkjent uten merknader, vidnet om et godt arbeidsår for laget. Etter årsmøtesakene var det foredrag av førsteamanuensis Øyvind T. Gulliksen over emnet: Gamle Amerikabrev - fra utvandringens historie. Det var et interessant og fengslende foredrag. Etterpå var det som vanlig kaffekos og slektsprat.

Etter årsmøtet har styret følgende sammensetning :

Formann: Torbjørn Aasetre	Ikke på valg.
Nestformann: Thor Gundersen	" " "
Kasserer: Alf Granly	" " "
Sekretær: Gunnlaug Aasetre	Gjenvalg
Arkivar: Roar F. Nesse	"
Styremedlem: Nils Stigen	"
Styremedlem: Jan Christensen	Ny
Vararepr. til Styret: Steinar Larsen	Gj.V.
" " " Lisbeth Meistrand	Ny

Revisorer: Frank Beier og Birger Øvrurn med Olav Vasbø som varamann.

Søndag 15. juni var det forsommerutflukt i strålende sommervær. Turen gikk med privatbiler, og vi besøkte først Nutheim øverst i Flatdal. Her var det omvisning av Erlend Grøstad i det gamle prestegårdstunet. Deretter gikk turen inn i den sagnomsuste Grunningsdalen med Halvor J. Sandsdalen som vegviser og forteller.

Søndag 17. august hadde vi vår årlige stand i Holtastua, Fylkesmuseet. Selv om vi ikke hadde så mye besøk, markerte vi oss også i år.

Noe nytt til vårt arkiv har det ikke blitt siden sist, men det vi har er til medlemmenes utlån hos vår arkivar. Når Porsgrunn nye bibliotek står ferdig før jul, er vi lovt å få ha vårt arkiv der i forbindelse med lokalsamlingen. Det blir da kanskje lettere for våre medlemmer å benytte arkivet. Vi skal da sette opp en ajurført liste over hva vi har, og retningslinjer for utlån.

Vår redaksjonskomite er stadig forlegen for stoff til medlemsbladet, og er takknemmelig for alle innlegg eller spørsmål.

Og så håper vi at medlemmene slutter opp om våre arrangementer.